

Zato nas je srčno razveselilo oznanilo, da bo v prihodnje izhajal v obilnejši meri.

5. „Učiteljski tovarš“. Vrednik Andr. Praprotnik. Nova rastlika na slovstvenem polju slovenskem, ktera je koj v začetku krepko pognala, in bo, kakor se kaže, lepega sadú rodila navduševaje učitelje naše mladine za materinski jezik.

6. „Drobtinice za leto 1861“. Izdalo vodstvo lavantinskega semenišča. Koliko veljavnost ima ta zares narodna knjiga pri Slovencih, zadosti pričuje njeno 15letno življenje. Milostljivi knez in škof Slomšek imajo posebni dar božji, svojim ovčicam lepih nauk v tako prijetni obliki nadrobiti, da jih tudi manj razumni lahko povžijejo v svoj duševni prid. Posebnih zaslug si je pridobil pri vredovanju učeni jezikoslovec Oroslav Caf, bivši podravnatelj v mariborskem semenišču.

7. „Zemljovid slovenske dežele in pokrajin.“ Izdelal in na svitlo dal Peter Kozler. Lepšega kinča bi si slovenski domorodec ne mogel omisliti za ozaljšanje svoje sobice. Pri pogledu na zemljovid se vsili nehoté misel: Še te nedolžne stvarice nam nišo privošili! Zdaj vendar sme vediti Slovenec, kje da je domá.

8. „Kratek slovenski zemljopis“. Tudi od P. Kozlerja. Obsega popis slovenskih kronovin z nemškim in slovenskim imenikom krajev.

9. „Cvet slovenske poezije“. Na svitlo dal Anton Janežič. Obsega zbirko najboljših izdelkov slovenskih pesnikov, ki je namenjena naši mladini po gimnazijah in realkah.

10. „Maria Stuart“. Poslovenil lepo Fr. Cegnar in na svitlo spravil Anton Janežič v cvetju iz domačih in tujih logov.

11. „Zemljopis od Henflera“. Poslovenil Matevž Cigale. Šolska knjiga, kateri pa je še pot v naše šole vedno zaprta.

12. „Darek pridni mladosti“. Od A. Praprotnika. Knjižica, posebno primerna za šolske darila.

13. „Nanos“. Slovenski zabavnik za leto 1862. Izdal J. P. Vijanski. Nanosila je slovenska mladina svojih izdelkov, toraj je še marsikaj nepopolnega najti. S časom pa bodo iz mladenčev možje, in potem njihova zmožnost večja. Naj bi toraj izhajal „Nanos“ še mnoge leta in čedalje bolji prihajal.

14. „Domač koledar slovenski 1862“. Spisal P. Hitzinger. Doživel je že sedmi tečaj in prinesel tudi letos mnogo koristnih reči v svojih predelih.

15. „Velika pratika 1862“. Izdaja kranjska kmetijska družba, spisuje dr. Bleiweis. Prinaša vsako leto koristnih nauk v najrevniše bajte slovenskega ljudstva. Naj roma tudi letošnja pratika po vseh okrajnah in nese poduk pisani „pod lipo“ pod naslovom „Novi čas“ po svetu, da vsak naš rojak tudi v borni koči zapopade darove in pravice novega časa.

16. „Pesmi za spev in glasovir“. Sostavil Martin Jenko in posvetil visokemu podporniku slovanstva, gospodu J. J. Štrosmajer-ju. Prikupile in vdomačile so se že tako, da je ni vesele pevske družbe, v kateri bi se ne razlegala „Pobratimija“, „Lipica“, „Rojakom“ ali pa junaška „Naprej!“

17. „Slovenkam“. Slovenske narodne pesmi za glasovir tudi od Jenko-ta. Prelepo darilo domorodnim gospodičnam za novo leto.

18. „Pesmi“. III. šestka od Mir. Vilharja, kateri si je s svojimi umotvori lepo ime pridobil ne samo pri Slovencih, ampak celó pri sosedih naših na Hrvaškem, katerim se je posebno priljubila njegova „Mila lunica“.

19. „Mične slovenske zdravice“. Zložil Juri Fleišman. Kakor lani prvi, se je letos drugi zvezek prikupil in vdomačil pri našem muzikalnem svetu.

20. „Glasi gorenski“. Zložil Andrej Vavken. Razveselil je obdarovani skladatelj prijatle domačega petja podarivši jim vsem prav mičnih pesmic.

21. „Pesmi z napevi“. Zložil Gr. Rihar, kterege ime bo slovelo, dokler bodo Slovenci lepo petje spoštovali.

22. „Zgodbe sv. pisma“. Izdalo društvo sv. Mohora.

23. „Slovenske večernice“. III. zvezek. Izdaja društvo sv. Mohora prostemu ljudstvu v poduk.

24. „Slovenske večernice“. IV. zvezek.

25. „Koledarček“ družbe sv. Mohora za leto 1862. Obsega torbico podučnih spisov, potem pa imenik dosmrtnih in začasnih družbenikov.

26. „Izvestje ljubljanske gimnazije“ nam je prineslo zanimiv spis o slovenskih slovnica, kterege je priobčil prof. Jož. Marn.

27. „Izvestje ljubljanske realke“ nam priobčuje umetno spisan sostavek: glasoslovja slovenskega jezika od prof. Ant. Lesarja.

28. „Stenografični zapisi“ o sejah deželnega zbora v Ljubljani.

29. „Stenografični zapisi“ o sejah deželnega zbora v Gorici.

30. „Poezije“. Zložil Gr. Krek. Omislil si jih bo vsak spoštovatelj Prešernov in jih z veseljem prebiral; zakaj mladi naš pesnik Gr. Krek mu je priden nasledovavec.

Omeniti so še nektare šolske in molitvene bukve, pa tudi katekizem za realko od Lesarja.

V nemškem jeziku se potegujejo za našo stvar. „Ost und West“ na Dunaji in pa „Stimmen aus Innerösterreich“ v Celovcu. Izmed hrvaških časnikov se prav rad ozira „Glasonoša“ v Karlovcu na nas Slovence. Razun tega, kar že imamo v rokah, se natiskuje v Gradcu „Slovenski pravnik“, v Ljubljani „Občna povestnica“, v Celovcu „Vilem Tel“, v Mariboru „Drobtinice za leto 1862“.

Vidi se, da spešno napredujemo vkljub mnogim zaprekam, ktere nam stavijo protivniki narodnega izobraženja. Če bo šlo tako naprej, bi rad vidil tistega, ki bi se podstopil našo literaturo v robcu odnesti!

Ozir po evropejskih narodih.

Rod človeški ali človeštvo se deli v jezikoslovnem ogledu na štiri plemena in sicer: na indo-evropejsko, semitsko, severno in činsko pleme (pokolenje).

Pleme indo-evropejsko je na celi zemlji najimnitniše in gospodarsko pleme bodi si v obziru na vero, zlasti kristjansko, ali pa gledé na omikanost in razsvetljenje, zlasti novo evropejsko.

Izvir in začetek njegov, skrit v nedosežni tmuni starodavnosti, se navadno išče v srednji Azii na veliki višavi himalajski, kjer je že pred občnim ali Noetovim potopom razširjeno bilo.

Pleme indo-evropejsko je na celem svetu najmočnejše, zakaj v njem se šteje še čez 360 milijonov ljudi, in ono se razpolaga po Evropi, Azii in imenitnem kosu Amerike.

I. O narodih slovanskih.

Slovani so narod plemena indo-evropejskega, in tedaj najbližje v žlahti ali v rodu pred vsemi drugimi Litvanom, za njimi Grekom in Latincom, Celtom ali Galom in Nemcom, zadnjič Indom in drugim Azijatom, kateri so si vsi z deli svojimi, z vero in omikanostjo gledé na umetnosti in znanosti največo slavo in najstanovitniše ime v knjigi ljudskega (človeškega) življenja zadobili.

Slovani so prebivavci prestari Evrope, od nepametvanih časov tukaj z drugimi sorodnimi plemeni, tako rekoč med njimi naseljeni, kamor so iz Azije že precej časa pred Kristusovim rojstvom prišli.

Predniki Slovanov, naselivši se v takih deželah, iz katerih so se drugi narodi drugam pobirali, so bili zajeli v Evropi tisti nezmerni prostor zemlje, kateri leži med morjem baltiškimi (slovanskimi) in sinjim ali jadranskimi (adrijanskimi), med gorami tatranskimi (Karpate), reko

Donavo, zgornjo Volgo in konci Finov za mestom Novogorodom.

Nekdanje in občno (splošno) ime Slovanov pri ptujcih je bilo Vendi ali Vindi (kakor bi rekel Indi); domače pa Spori ali Srbi, Lehi ali Polaki, Čehi, Rusi, Hrvati, Slovenci itd.

Ime Slovan ali Slavjan pride po misli učenih od slova, to je, besede, (s katero so se eden drugemu razumeli, kakor Nemeč od nemega (mutastega), to je takega, ki ga Slovani niso razumeli), ali pa od stare boginje Slave, katero so predniki naši častili, in ktera se še dan-današnji v nekterih narodnih pesmah v spomin jemlje in čisla; ali pa tudi od slavni (imenitni), ker so si predniki naši slavo zadobili; Slavak in Slovak, Slavjan (po hrvaško, rusko in poljsko) in Slovan (po česko) je enako, ravno tako Slovenec ali Slovinec. (O tem je pisal J. P. Šafařík: „starožitnosti Slovanské“ in Jan Kollár: „Slava bohyně.“)

Slovani so narod največjega števila v Evropi, zakaj vseh se šteje okoli 80 milijonov, malo da ne deseti del celega človeškega rodú. Imajo pod seboj polovico Evrope in kos Azije.

Slovani imajo v zgodopisji človeštva visoko mesto. Od nekdanj so spadali k tisti vrsti narodov, ki stanovitne prebivališča imajo, različni od kočovnikov ali pastirskih ljudstev in so prišli do take stopnje omikanosti, kakoršno nepokvareni narodi po prirojeni (naravni) poti v dolgem prehodu časa sami od sebe doseči zamorejo.

Prirojeno naravo Slavjanov hvalijo sami sovražniki njihovi, po katerih spričbah so bile prostota brez hudobije in zvičajnosti, odkritoserčnost in občutljivost poglavitne znamenja njih zadržanja. Ta duh je prešinil tudi vse njih zakone in pravice, vero, življenja način in vse šege in navade.

Domače življenje Slovanov izkazovalo se je z mnogimi tihimi krepostmi ali čednostmi (Tugend, enost po česko): oni so bili delavni, trudoljubni in neprevzetni, krotki in po-božni ljudje in so ljubili nedolžne družbinske veselice.

Pri Slovanih je bil najpoglavitniši način preživljenja poljedelstvo in gospodarstvo (kmetija), ko pervinski in najvikši njih element (živel), iz kterega so se še le vsi drugi razsnovali; vse je pri njih kazalo na to opravilo, vse mu je primerjeno bilo.

Slovani so si zidali hiše, v kterih so stanovali. Način njih zidanja ali stavbe je bil kmetijskemu življenju kar pri-ležen; hiše so bile precej ena od druge postavljene, tako, da je vsaka rodovina v sredi svojih njiv ali zemljiš prebivala.

Dasiravno Slovani pri svojih poslopih niso imeli ne ključavnice ne zapahov, vendar pri njih tatvine in ropa ni bilo, kakor to sami nemški pisatelji spričujejo.

Zvunaj kmetijstva so se Slovani pečali tudi z obertnostjo in rokodelstvom; seosebno pa so bili dobri tesarji, kovači in zidarji, ter so v delanji ladij ali brodov, in rudništvu nevsakdanjo ročnost dosegli; zato so jih ne le Avari, ampak celó Greki pri delanji ladij radi vpotrebovali, in v tem so tudi Rimljane prekosili. Mnogo narodov se je tako kaj od Slovanov naučilo p. r. Greki, Rimljani, Avari, Madžari in Nemci.

Zraven oranja, čbeloreje, pastirstva in lova, s kterim so se Slovani v miru pečali, so kazali oni povsod nagnjenje k trgovstvu in kupčii, kakor se je že v najstarišem času véliki del kupčije med Azijo in zahodno Evropo seosebno v slovanskih rokah znajdel.

Seosebno kupčija z jantrom (Bernstein) je bila iz početka le v roki Slovanov; ravno tako so prepeljevali kože, žito, med, vosek, izdelke lesa itd., nasproti so jemali v zameno zlato, srebro, svilo, orožje itd. To se je godilo večidel po južnem in severnem morji slovanskem (jadranskem in baltiskem), po Donavi, Dnjepru in Berezini, po Labi (Elbe) in Visli (Weichsel) in drugih rekah.

Nasledek trgovstva je bil pri Slovanih seosebno ta, da so vstale med njimi v lepem številu kupčijske mesta, ki so od starodavnih časov mnogo ljudstva, cvetečo obrtnost in dokaj bogatstva imele. Te mesta so pa bile po lastnosti ravne in z gojzdi obraščene zemlje večidel iz lesa storjene.

Mesta slavne bodi si zavoljo kupčije in bogatije, bodi si zavoljo vere in mogočnih hramov (vež) in drugih imenitnih poslopij so bile naslednje: Orekunda (Arkona), Vineta, Volin, Retra, Starigrad, Děvin, Solun, Srém, Beligrad, Novgorod, Kijev, Moskva itd.

Oskrbovanje starcov, bolnih in ubogih je bila prva dolžnost in občna čednost Slovanov; in zato se v njih deželah ni vidilo ne beračev ne potepuhov, kakor se še danšnjega dné nobeden ne najde v Černigori in na Srbskem, v slovanskih od ptujšine še ne navdanih deželah.

Nenavadno njih prijaznost in postrežljivost do ptujih (prišlcev) in gostov, izvirajočo iz prirojene dobrotljivosti slovanskega ljudstva in žlahtnosti srca sami njih sovražniki močno povišujejo, in pripovedujejo, da so veliko skrb imeli, jih prehraniti in iz mesta do mesta, kamorkoli so se namenili, jih prevozovati, kakor se še zmirom v grško-slovanskih deželah p. r. v Bulgarih godi.

Stari Slavjani so imeli ajdovsko (pagansko) vero, so pa vendar častili edinega najvikšega Boga, stvarnika nebes in zemlje, zraven kterega so tudi drugim manjšim bogovom, ko posrednikom med seboj in unim najvišjim, darove (žertve) prinašali, obstoječe v živini, ovcah in drugih živalih in plodih zemeljskih. Ravno tako so imeli vero na neumerjočnost duše in na prihodnje plačilo za dobre in hudobne dela po smrti.

Najpoglavitniši njih bogovi so bili: Perun ali Pirom, gospodar groma in bliska; Svatovit ali Svantovid, Sventovid, bog svitlobe in solnca; Prove ali Prono, bog pravice; Radegast ali Rodhost, bog vojske in gostoljubnosti; Belbog in Černobog, eden vir vsega dobrega, drugi vsega zlega.

Najimenitniše boginje slovanske so pa bile sledeče: Živa, boginja hrane, vertov in poljskih plodov; Lada, boginja ljubezni in zakona; Morana, boginja smrti; Slava, boginja ognja, bleska in slave, od ktere bi po mislih nekterih ime Slavi ali Slovani priti utegnilo.

(Dalje prihodnjič.)

Prislovice narodne jugoslavenske. *)

Tko može biti svoj, neka ne bude tudj (tuj)!

Tvoja ti je kuća prostrana!

Moja kućice, moja slobodničice!

Neima brata, dok ne rodi majka!

Tudje ne mrzi, al svoje ljubi!

Gdje brat bratu ruku pruži,

Ondje dom i rod ne tuži!

Teško onom, čiji lonci očekivaju začín iz susjedstva!

O moj kume, neuzdaj se u me, nego u se i u svoje kljuse!

Bolja svoja koljeba, nego tudja palaća!

Svaka ptica leti u svoje jato (gnjezdo)!

Tudje ruke neizčesaše sraba!

S tudja hata (konja), u sried blata (pada se)!

Pomisli, pak učini!

Izpeci, pak reci!

Žežen (trd post) kašu hladi!

Tko radi, Bog ne brani!

Kako si tko prostre postelj, onako spava!

Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari!

Tko je ranjen, traži melema (išče flaštra)!

Tko nepriznaje brata za brata, priznat' će tudjinu za gospodara!

*) Ti hrvaški pregovori so tako lahko razumljivi, da se nam ni treba zdelo predstavljati jih v naš slovenski jezik.

mače skušnje od Geis-ovih kalamičnih (magnetičnih) jekel povedale, naj jez korist tega jekla iz svojih skušinj povem.

Že mesca kimovca l. l. sem si bil eno skor novo koso prav natanko na kamnatem brusu nabrusil, drugo pa že zlo zajeto koso prav dobro sklepal. Potem se podam drugo otavo (vnuko) na čisto in gladko mlako kosit. Nova natančno izbrušena in s kalamičnim jeklom (Nr. 1) kakor Geis zapoveduje, pritegnjena kôsa je le malo časa po volji mi rezala, tako, da prej ko sem 20 sežnjev dolgi kraj dognal, nisem proti koncu ne enega čistega mahljeja pri vsi dobri volji narediti mogel. Zavoljo tega jo na drevo obesim, pa sklepano koso v roke vzamem ter po vnuki ž njo maham. Nabrusim jo dvakrat samo z oslo, v tretje jo tudi z Geisovim jeklom na lahko po dolgem pritegnem. Al sedaj je ta kosa tako rezati jela, da sem je bil res vesel, zakaj 22 sežnjev dolgi kraj sem ž njo dognal, pa nisem nič brusil. Dva pričujoča izurjena kosca sta ostermela, ko sem ju daleč za seboj pustil; poprosita me, naj jima kalamito posodim, da si tudi svoje sklepane kose enmalo pritegneta. In res sta hitro potem zaostalo dognala, rekši: „zdaj gré pa kosa ravno kot po loji“.

Po mojih skušnjah je to kalamično jeklo priporočila vredno, toda le pri poprej sklepani kosi, namreč, da se sklepana kosa po vsaki 5. brušnji z oslo, tudi enkrat s tem Geisovim jeklom po dolgem na lahko pritegne. Kar pa se brušnje kose na kamnatem brusu tiče, je to, da brus ne bo nikoli tako tanke ojstrine naredil kakor dober klepač; to magnetično jeklo pa jeglo ali ojstrino vidoma pojé. Kosa ali kakoršno si bodi rezilo, gotovo brez jegle hudo rezalo ne bo. Kaj bo pa koscec na kamnati senožeti brez klepala delal, kjer na dosti nevidnih kamnov s koso trkne in kosi klep spodviije, če ne izkerši ali popolnoma odmervi? S čem jo bo spet k ojstrini spravil, če ne z babico in baticom? (Pri nas imenujemo oboje klepavno železo).

Tedaj, koscec! dobro koso si kupi; — če jo prav klepat in brusit znaš, omisli si tudi derečo oslo, potem tudi eno Geisovih magnetičnih jekel, in pritegni ž njim koso po vsaki 3. ali 5. brušnji z oslo, po dolgem na lahko, pa boš vidil, kako ti bo košnja na vsaki travi in na vsakih tléh od rok šla; klepavnih želez pa nikoli domá na polici ne pozabi.

Zelen.

Ozir po evropskih narodih.

(Dalje.)

Dasiravno so Slovani imeli svoje lastno pisanje (črke) od starodavnih časov, so se ga vendar enako Nemcom le redko posluževali. Imeli so pa črke glagolske, ktere še dandanašnji nekteri duhovni v Dalmaciji rabijo; potem pa cirilske, najdene, kakor se sploh misli, od svetega Cirila, slovanskega apostelja, in ktere so še dozdej pri Slovanih grške vere v navadi, toda so nekoliko ponarejene po latinskih pismenkah. Za starih časov jih je pa vendar le malo takih bilo, ki so pisati znali. Duhovni in učenci so poglavitni obseg národnih pravic na lesenih deskah zapisovali, s pomočjo lastnih runskih črk vedežvali in prerokovali in izvoljence iz ljudstva v nekterih naukih in znanostih, sosebno v veroznanstvu, lekarstvu, pesništvu, časomirji itd. podučevali.

V narodnem pesništvu, petju, v godbi in plesu so vžugali Slovani vse druge evropske narode. Najstariši spominki pesniškega obsega so iz 9. in 10. stoletja, iz teh časov, v kterih od drugih evropskih narodov kar besedice pisane ne najdemo. Ti spominki so pri Čehih: Libušin soud in pa pesme Kralodvorskeho rukopisa, pri Rusih: zgodopisna pesem Igor Svatoslavič.

V ptujih ali zunanjih, sosebno pa v skandinavskih izročilih (povestih) se navadno popisujejo Slovani ko narod razsvetljen. Do njih prebivališč so pošiljali Normani svoje bogove in slavne može, se modrosti učiti; od Slovanov so

prejeli nektore božtva, obrede in nektore besede, ki se predmetov izobraženosti omike tičejo, kakor: trg, plug, bič, silo itd.

Opravništvo občinskih reči je bilo v rokah samega naroda; očaki posameznih rodov so samooblastno vladali nad rodovinami svojimi; na narodnih zborih ali shodih so si izbirali in postavljali starašine, vojvode, kneze, kteri so po tem pod različnimi imeni, kakor: lehov, panov (banov), vladik, županov, bojarov, oskrbovali domače in občinske reči, vero, red, pravico, sodbe, kupčijo in teržtvo, vojsko in mir s ptujci.

Vsi Slovani so v prvinski dôbi, kar se svobode in pravice tiče, eden drugemu enaki bili; sužnost in nevoljništvo (Leibeigenschaft) pri njih kar mesta niste imele, temuč vsi so od najvikšega dostojnika ali častnika do najprostejšega kmeta enako v svoji lasti vživali prostosti in svobode.

Mnogoženstvo, po občni šegi tistih časov, sicer pri Slovanih prepovedano ni bilo; vendar med prostim ljudstvom je vsakteri le pri eni ženi ostajal, in večje število žen se je le pri bogatih vladarjih našlo. Njih žene niso bile ne pod stražo, ne zapirane kakor pri izhodnih narodih, ampak jim je na volji bilo stopiti, kadar se jim je zljubilo, pred domače in pred goste in ptuje. To spoštovanje prirojene pravice ženskega spola jasno spričuje pravno omikanost Slovanov.

Te omikanosti in slave pa poznejši Slovani niso ohranili, zakaj v 10. in 11. stoletju se je pri nekterih Slovanih tržtvo in obrtnost čisto zgubila, mesta so oslabele, sirovost, lenoba, nemarljivost in brezskrbnost so se razširile.

Tega so bili krivi njih grozovitni tlačitelji in zatiravci: Skiti, Sarmati, Huni, Avari in drugi divji in sirovi narodi, kteri so hrepenivši po bojih in ropu v njih deželo prihruli, si jih podvrgli, in jih siloma v težak jarem sužnosti vpregli, ter so neusmiljeno njih domače naprave, obrede, šege in navade zatirali, in namesto njih jim svoje lastne vrinjevali.

V poznejšem času so Slovani, bodi si po izgledu Hunov, Avarov in Bulgarov, bodi si prisiljeni po krivicah od neprenesljivih sosedov jim storjenih, počeli vesti krvave boje z bizantskimi Greki na Dunaji in Balkanu in z Nemci na Labi in v Šumavi na granicah bavarskih.

Slovani si niso nikdar ptujih narodov v jarem sužnosti vpregali; njih vojske s sosedmi so bile večidel vojske za odškodovanje zbog storjenih krivic; vojska pri njih ni nikoli bila navadno opravilo, kakor pri Sarmatih, Gotih in družih, zlasti severo-azijatskih narodih. Slovani so orožje nosili v brambo in osebno varnost, ne pa za napade in za ropanje.

Dasiravno so Slovani k mirnemu in tihemu življenju nagnjeni bili, so imeli vendar navado, dobro prevdarjati nasledke vsakega započetja; ravno kakor niso bilo pripravni in željni vojske, so pa v brambi lastne domovine, v varvanji svojih svobod in pravic navadno druge narode presegli, in so se v vojskah skazovali ne le z nepremagljivo močjo, ampak tudi z zdravim premislikom, z gibčno ročnostjo in vojaško najdenostjo; kar posebno to spričuje, da so dostikrat grški in osmanski cari svojim armadam Slovanov za vojvode (vodje) dajali.

Ta hrabrost, urnost in nevtrudljivost v orožju je bila stanovitna in starodavna lastnost celega močnega in nepokvarenega naroda slovanskega, ktera je od prededov na sine in unuke prehajala. To junaštvo so pa še povikšali in utrdili poznejši Slovani v mnogovrstnih bojih s ptujci.

Po pravici se zamoreta očitati Slovanom dva madeža v njih lastnostih, ki sta od nekdej grdila krasni venec njihovih narodnih krepost (čednost), in ktera sta kriva, da so Slovani se tudi manjšim narodom, kakor: Keltom, Skitom, Sarmatom, Gotom, Avarom, Kozarom, Bulgarom in drugim v sužnost in podložnost podali.

(Dal. prih.)

Ozir po evropskih narodih.

(Dalje.)

Prvi madež je, da so Slovani, razdrobljeni na neštivilne male občine, eden družega sovražili in v večnih prepirih in razporih med seboj živeli, tako, da se nikdar k edinosti svojih misel in namenov, in k zadušenju osebne zavisti in nečimrnosti povzdigniti niso mogli.

Drugi madež je izviral iz lahkomišelnosti in posnemanja ptujšine, h kateri je bilo od nekdanj nagnjeno srce slovansko tako, da jim je vse ptuje, zunanje ljubše bilo od domačega, ptuji jezik in ptuje življenje vedno prijetniši od lastnega maternega.

Pri vsem tem imajo Slavjani veliko zaslugo za nas, svoje naslednike. Zakaj, če prav so Slovani živeči brez skrbi za svojo slavo in naslednikov srečo dostikrat celim rodovom neizrečeno nesrečo napravili, so vendar zavoljo svoje ljubezni do domovine, kmetijstva, obrtnosti in kupčije, zavoljo mirnega in pravičnega življenja, sami sebe in pa lepo, z lastnimi rokami v plodnosni vrt spreobrnjeno domovino nam in celemu človeštvu ohranili; zakaj drugače bi za njimi gotovo kakor za Skiti, Sarmati, Goti, Vandali, Huni, Avari in drugimi družega ostalo ne bilo nič kakor golo ime in nezmerne puščave.

Slovani, ko udje velikega indo-evropskega rodú, se razdeljujejo v slovansko in litevsko pleme, ko dva vrha enega debla.

Veliko in razširjeno slovansko pleme, ki je od nekdanj le en jezik imelo, se sedaj razdeljuje po govorjenju, ki je časoma postalo, na jugo-izhodno in zahodno vrsto.

Jugo-izhodna vrsta se razprostira po preobširnih deželah, ki jih narodi ruski in jugoslovanski pod rusko, avstrijsko in turško vlado posedovajo.

Sem se šteje (po Šafaříkovem narodopisu)

Rusov:	51.184.000
vseh Ilirov:	10.833.000
med njimi prav Bulgarov:	3.587.000
Izmed teh spada pod rusko vlado:	48.590.000
pod avstrijsko :	7.327.000
pod turško :	6.100.000

Vrsta zahodna je v deželah, v katerih Polaki, Čehi, Moravani, Slovaki in Lužičani prebivajo, in sicer pod četero vlado: avstrijsko, rusko, prusko in saksonsko.

Šteje se Poljakov:	9.365.000
Čehov, Moravanov in Slovakov:	7.167.000
Lužiških Srbov:	142.000

Iz teh pride:

pod avstrijsko vlado	9.594.000
" rusko "	4.912.000
" prusko "	2.108.000
" saksonsko "	60.000

Vseh Slovanov v Avstriji skupaj je čez 17.000.000, kar več polovico celega cesarstva znaša; manjša polovica obstaja iz Nemcov, Madžarov, Italijanov in drugih narodov.

Pri česki kroni štejemo 4.414.000 Slovanov, in sicer: na Českem 3.016.000 (Nemcov je 1.145.000), na Moravi 1.354.000 (Nemcov je 603.000).

Enako ž njimi vendar po lastnem narečji govoré Slovaki pod tatranskimi gorami, katerih število okoli 3.000.000 znaša. Živi tedaj českoslovanski jezik v ustih več ko sedem milijonov ljudi.

Poglavitne reke slovanske so:

Pri Rusih: Volga, Don, Dněpr, Neva, na Poljskem: Visla (Weichsel), v Šlezii: Odra, na Českem: Laba (Elbe) in Veltava (Moldau), v Moravi: Morava, na Ogrskem: Dunaj (Donava), Tisa, Vag, Gron in Nitra, na Slovenskem in po Slavonii: Sava in Drava.

Poglavitne gore slovanske so:

Ural med Azijo in Evropo, Tatre na ogrsko-poljski

meji, Šumava (Böhmerwald) in Krkonoše na Českem, Beskide v Moravi, Triglav na Krajnskem, Učka gora v Istri, Velebit na Hrvaškem, Balkan v grško-slovanskih ali ilirskih deželah.

Dasiravno so se Slovani, zlasti ilirski, že za časa sv. Pavla in drugih apostelnov s kristjansko vero soznanili bili, je vendar kristjanska vera še le v devetem stoletju od vseh Slovanov sploh prijeta bila, zlasti okoli leta 862. Moža pa, ktera sta jih krstila, podučila in sveto pismo v slovanski jezik predstavila, bila sta Kiril in Metod, brata po rodu najbržeje Greka iz makedonskega mesta Soluna. Ona sta najpopred učila sveto vero med Bulgari in Srbi; pozneje pa sta na povabilo slovanskih vladarjev Svatopluka in Ratislava prišla v Moravo in Panonio, ter sta v ti veliki državi besedo božjo oznanovale.

Na Českem je preložil sveti Prokop sveto pismo, ktero je pozneje v francozko mesto Reims prišlo, kjer so na-nj kralji pri kronanji prisegovali. Sveti Prokop je ustanovil tudi v Sazavi samostan (kloštar), v katerem so se dolgo časa sveti obredi v slovanskem jeziku obhajali. Star slovansk pisatelj tega časa, z imenom Nestor, pravi od te spomina vredne dogodbe: „Visoko so se veselili in radovali Slovani, ki so zaslišali velike čudeže božje v svojem prirojenem jeziku“.

Od Slovanov so pa na se vzeli kristjansko vero drugi sosedni narodi, p. r. Madžari, katerih kralja sv. Stepana je h kristjanski veri spreobrnil in krstil sv. Vojteh (Adalbert) praški škof in po rodu Slovan.

Slovani pa niso vsi ene vere, ampak eni so staroverci ali grške cerkve 57.000.000, drugi katoliški ali rimske cerkve 19.000.000, še drugi protestanti 1.600.000, in eni se tudi mahomedanske vere drže v ilirskih deželah okoli 800.000, in sicer 250.000 Bulgarov in 550.000 Bosnjakov.

Poglavitne slovanske mesta so:

Na Ruskem: Moskva, Petrograd, Kijev, Novgorod itd., na Poljskem: Varšava in Krakov, na Českim: Praga, v Moravii: Berno in Golomovec, v Galicii: Lvov, v Dalmaciji: Zader (Zara) in Dubrovnik (Ragusa), na Ogrskem: Budin (Ofen), na Krajnskem: Ljubljana, v Istri: Trst, na Koroškem: Celovec, na Hrvaškem: Zagreb in Reka, na Lužiškem: Budišin (Bautzen), v Srbii: Beligrad (Beograd), v Bulgarii: Sofia, Filibe in Jedren (Adrianopol), v Črni Gori: Cetinje.

Slovanskega izvira, dasiravno sedaj nemške, so tudi mesta: Sverin in Strelitz, Vratislav v Šlezii, Draždane in Lipsko na Saksonskem, Berlin v Braniborih itd.

Najslavniji vladarji in vojvodi so bili:

a) Na Českem: Čeh, Samo (?), Svatopluk, Otokar II., Jaroslav Sternberk, Žižka, Juri Podebradski itd.

b) Na Poljskem: Leh, Krok, Sobieski, Kosciusko itd.

c) na Ruskem: Igor, Vladimir, Jaroslav, Peter Veliki, Suvarov, Derbič Zabalkanski.

d) Med Iliri: Lauritas, Ogran, Srdivlad, Bato, Belizar, Samo, Ljudevít, Dušan Silni, Krešimer II. Véliki, Marko Kraljevič, Miloš Obilič, Miklavž Zrinski, Črni Juri.

Spomina vredne osebe ženskega spola so

1) Med Čehi: Libuša, sv. Ljudmila, Dragomira, Božena.

2) Na Poljskem: Vanda, hči Krakova, Bronislava in Višna, kraljica Pomoranov.

3) Sv. Olga, Marta in Katarina II., slavna cesarica ruska.

4) Kraljice: Cerja, Tevta, Tuga Buga in devica Marula med Iliri.

II. Litevsko pleme.

Litvani so druga veja velikega vindiškega ali slovansko-litevskega debla, ki so s Slovani vred ena rodovina indo-evropskega plemena. Jezik litevski je dozdej še naj-

bolj s sanskritom v žlahti, iz katerega kot iz studenca vsi indo-evropejski jeziki izvirajo.

Litvani so prebivali nekdanje v vseh deželah današnjega pruskega (prajzovskega) kraljestva, so pa od Nemcov ali odmaknjeni ali pa ponemčeni bili. Slabi njih ostanki (2,400.000) se nahajajo na jutrovi strani baltiškega morja in so vedel podložniki ruskega cara. Svetu znane so njihove narodne pesmi o ljubezni. (Dal. sl.)

Drobtinica običajna.

Odkod navada odkrivanja pri pozdravljanji?

Marsikdo je morebiti že premišljeval, od kod da pride navada, da potegujemo klobuk z glave, kadar hočemo koga pozdraviti ali ga počastiti? O tem mislijo nekteri, da izvira navada ta od starih paganskih Rimljanov. Imeli so namreč rimljanski gospodje to posebno šego, da so dajali svojim sužnjim le takrat pokrivalo na glavo, ko so jih oprostili ali jim svobodo podarili. Klobuk je bil tedaj pomen prostosti. Taki ljudje so pa obdržali to navado še potem, ko so bili oprosteni, v znamenje nekdanje sužnosti, in odkrivali so se svojim poprejšnjim gospodarjem. Komur se odkrijemo, tistemu se poklanjamo ali mu saj čast skazujemo. — Drugi pa menijo, da to izhaja od našega Odrešenika, ki je, kakor se bere v Talmudu, pokrit v jeruzalemski tempelj zahajal naznanujoč, da ima sedaj judovski običaj češenja Božjega nehati. — Azijanski narodi ali sploh ljudstva jutrovih dežel pa si obličje zakrivajo, kadar hočejo komu čast skazati; najviša stopnja počestčenja je pri njih to, da se vržejo na kolena ali še celo čisto na tla, kar mi storimo, če glavo ali hrbet, ali največ, če koleno pred osebo svojega spoštovanja priklonimo. Marsikaj bi se dalo reči o odkrivanji; al kar je navada stara tako globoko ukoreninila, kdo more to pregnati? Tudi tiste „družbe“ ne, ki so se sèm ter tje osnovala zoper odkrivanje. Pa tudi klobučarji bi protestirali zoper odkrivanje, ker temveč se odkrivamo, tem večkrat nam je novega klobuka treba. Slavoljub.

Lepoznansko polje.

Čez trideset let.

(Dalje.)

Gospodična Marjeta stala je še dolgo na pomolih, al ni pogledala v stran, kamor je odjahal nesrečni Ivan, ni se menila za jek urnega jahača. Premišljevala je nekaj, za kar sama ni vedila; pogledovala je proti nebu, sama ne vedé zakaj; — al oko ji je bilo suho, mrzlo njeno srce, in ni jo občutila žalosti ne pomilovanja nad mladenčcem, akoravno ga je po njenih lastnih besedah cenila in spoštovala.

Kako je vendar to? Je li tako trdo, tako nečloveško srce te njezne device bilo? Nikakor! — Cela skrivnost obstala je v tem, ker Marjeta ni ljubila Ivana, — v svoji trmi pa je sklenila, da nikogar noče vzeti v zakon, katerega ljubila ne bo.

Preteklo je bilo nekoliko dni v žalosti. Mati njena, vedši vso dogodbo zadnjih dni, pogostoma je točila solze, sedé v kakem skritem kotu. Prigovarjati pa ji vendar ni hotla, ker jo je samo zadost modro imela; bila je tudi sicer Marjeta dobra, ubogljiva in delavna, — edino to trmo je imela v glavi, da nikakor ne bode vzela moža v zakon, katerega ne ljubi.

Peti dan došlo je materi pismo Ivanovo. V njem je zopet naznanoval svojo ljubezen in tugo; spominjal je nekaj o popotvanji v daljni svet ter zaklinjal mater, naj stori kar more, da omeči srce hčerke svoje; — al vse zastonj, vse brez uspeha. Mati joka, prosi, — sestre ji prigovarjajo, — al oko Marjetino ostalo je suho, srce trdo.

S solznim očesom odpisala je otožna mati blagemu mladenču, katerega je visoko cenila, da vse nje prizadeve so zastonj.

Le počasi se je vrnil v hišo prejšni red in mir. Gospodične so šivale, gospodinile, vozile se v cerkev, sprejemale obiskovavce — al med njimi ni bilo Ivana in nihče se ga več ni spominjal. Trde srca človeške!

Čez nekoliko tednov doide gospej zopet list od Ivana in sicer že iz Krakova. V tem listu ji naznanuje, da je svoje posestva prodal ter hoče iti iz domovine iskat v daljni svet — smrti, ker nikakor tolažbe svojemu srcu domá ne najde. Ponavljal je svoje čutila in prošnje, prosil za urni odgovor in rekel, da je vsaki čas pripravljen vrniti se, ako se mu pokaže tudi le najmanjša iskrica upanja.

Lahko si je misliti položaj uboge matere. List ta silno je omamila ji čustva njene, skoraj da ni zbolela o srčnih bridkostih. Sestri, vidši, kako živo da mati to ženitvo želi, pričele ste vnovič nagovarjati Marjeto; opominjajo jo, jezijo se in ljutijo se nad njo; al — vse nič ne pomaga. Marjeta ostala je trda kot skala, ker odločila je bila, ne vzeti moža v zakon, katerega ne ljubi. — Tužna mati odpravi na to odgovor v Krakovo, enako prvemu; — od tega časa pa tudi v Lipovi nihče ni besedice več čul od Ivana.

Stara je resnica, da čas je najboljši zdravnik za vsak rano; on umiruje živahnost vsake žalosti pa tudi vsakega veselja ter ublažuje človeške čustva, vodijoč jih k taisti blagi zmernosti, ki ni ne iskrena ne ledena, vsakemu pa ljuba; zakaj najbolj se sklada ona z pokojem duše ter ne moti mirnega tečaja vsakdanjega življenja.

Tako je bilo tudi v Lipovi. Kmalu so vsi pozabili gospoda Ivana — tudi mati ni bila izvzeta; hčerke pa so bile kakor pred marljive, zadovoljne in vesele.

Minulo je bilo leto in dan. Zdaj pride nov snubač, ki si je želel za ženo gospodično Marjeto. Bil je človek nekoliko čez trideset let star, vrl gospodar, in akoravno ne učen, vendar pa v vsem djanji kaže, da ima dobro srce in stanoviten značaj. Al gospodična Marjeta, spoznavši njegov namen, ni mogla nikdar ostati v sobi, kadarkoli je prišel gospod Žitinski; sedaj jo je bolela glava, sedaj je imela neodložljive opravila; vselaj je vedla izgovor, da ni ji bilo treba biti poleg snubača. Sestrice mogle so nadomestovati Marjeto in gospod Žitinski mogel se hoté ali nehoté je najbolj meniti z zgovorno Olgo.

Čez mesec dni po prvem prihodu naznani na ravno tistem mestu, kjer je pred letom žaloval blagi Ivan, gospod Žitinski svojo željo gospodični Marjeti. Al ona prošnje mrzlo odbije ter reče, da se je zaklela, da ne vzame nikogar v zakon, katerega ne bo iz dna svoje duše ljubila.

Gospod Žitinski ni jokal, ni ponavljal svoje ponudbe, ampak priklonil se lepo in — odšel.

Čez tri dni pride gospej grajšakinji — pismo. Kako se čudi, ko bere, kako gospod Žitinski z besedami polno ljubezni in spoštovanja prosi od matere v zakon — gospodično Olgo. — Ko mati hčerki prinese to novico, ji še milo reče: „Glej! ljuba moja, gospod Žitinski je res kakih štiri in trideset let star, al on je dovolj premožen, je vrl človek, vesel in spošten. Ako lice njegovo tudi ni krasno, vendar le ni neprijetno. Kaj praviš ti na to ponudbo?“ Olga rudečica zalije in milo reče: „Dobra majkica, vzela ga bom!“

Čez dva mesca obhajala se je ženitovina. Stara mati bila je srečna; Marjeta mirna, akoravno nekako tiha; mlada gospá Žitinska (Olga) vesela in zadovoljna; Anica pa polna upa, šale in smeha.

In zopet se povrne v Lipovi v malih dneh stari red. Edino ono mesto je bilo zdaj prazno, kjer je poprej stala postljica Olgina, zato pa ste imele ostale sestre dela in opravila Olgine opravljati; bilo je toraj od časa nje odhoda še več raztresenja in skerbí.

Minule ste tako zopet dve leti. Nekega zimskega dne pride v Lipovo neki gospod Zagorski; — pripeljal se je v krasni varšavski kočii. Živahni konjiči vpreženi v krakovske sani zvonili so veselo z zvončki, na jermenih pritvezenih,

ljudje prebivajo, kjer se mraz in gorkota preminjata; ravno tako slabo je tudi za hleve, pode, senice, kašte ali žitnice, kleti itd.

2. Če je zidovje, ki na prostem stoji, pretanko, da lahko mraz in zmerzlina skozi udari. Zidovje se mora precej debelo zidati, zlasti kamnitno zidovje, ki ostane vedno hladnejše in vlažnije, se mora zidati debelejše kakor zidovje iz opeke (cegla). V merzlih krajih, kjer daljše in huje zime razgrajajo, se mora na to tem bolje paziti. Ravno tako mora zidovje proti severju in zahodu čvrsteje kakor proti jugu in jutru biti.

(Dalje prihodnjič.)

Zakaj „Novice“ izpuščajo tih e in pišejo črko r kot samoglasnik?

„Novice“, ki so odstranile zastarelo bohoričico in ustanovile novo pisavo, so čez 20 let — to gotovo ni prehitro — storile spet eno stopnjo naprej in začele letos pismenko r pisati kot samoglasnik, kakor se izgovarja, — tedaj: trd, prst, smrt itd. Že prejšnjih let bil je v „Novicah“ o tem govor; med jezikoslovci je to tako trdna, znana reč, da smo mi Slovenci poslednji, ki v tem resnici odpiramo vrata, ter se tudi v ti malenkosti bližamo ostalim Slovanom, kateri take besede kot mi izgovarjajo brez samoglasnika e.

Morebiti je ravno ranjki Metelko v svoji sicer izvrstno izdelani slovnici največ pripomogel, da se nismo do sedaj pravega poprijeli, ker po krivi neki misli, kot da ne bi poznal samoglasne narave te pismenke, v njegovo slovnico str. 3, pisal je: tãrd, smãrt, pãrst itd., kot da bi bil pred r polglasnik, kar pa ni res. (Glej Miklosiç vergl. Lautlehre str. 227. 230).

Kot samoglasnik, tedaj brez pred in za njim stoječega samoglasnika rabijo to pismenko stari Slaveni, Štokavci (razun Dubrovnika, kjer se čuje a), vsi Čehi (na Českem, Moravskem in Slovaškem), in mi Slovenci razun nekterih krajev na Hrvaškem, kjer se jasno čuje pismenka e na pr.: perst, kert itd. Po tako malem številu pa se vsaj ne bomo ravnali in ne zoper jasni izgovor in zoper pravila primerjajoče slovnice krivo pisali; vsaj se trudimo po vsaki poti, da, kolikor moč, pišemo po izgovoru.

Poslednji med Štokavci pisali so samoglasnik pred to pismenko književniki zagrebški, izgovarjaje se s tem, da se po Zagorju, tedaj med Kajkavci, čuje e. Sedaj se razun šolskih knjig že tudi največi del knjig v Zagrebu tiska kakor zahteva temeljita znanost.

Za one pa, kateri se plašijo besed: prst, krst, trd, misleči zmiraj le na pravilo nemške slovnice, da vsak zlog (Silbe) mora imeti samoglasnik, naj dodamo še troje:

Prvo: Mi Slovenci besede res izgovarjamo brez samoglasnika nemške slovnice, kar v nemškem jeziku ni; čemu bi tedaj pisali kar ne izgovarjamo? Drugo: Pismenka r je v takih besedah samoglasna (Selbstlaut), tako da tedaj ono pravilo velja tudi za nas, toda v duhu domačega jezika. Tretje: Mi bi s to pisavo radi pomagali vsakemu ptujcu, ki se našega jezika uči, da zadene pravi izgovor in ne bere, na priliko, tãrd, smãrt, çãrka itd.

Beseda o cerkvenem premoženju.

Ker se je poslednji čas mnogokrat ponavljana govorica nekterih časnikov, da vlada se misli cerkvenega premoženja polastiti, celó med ljudstvo zatrosila, ni čuda, da smo tudi mi že več pisem prejeli, v katerih nas prašajo: kako in kaj?

Vlada, kolikor nam je znano, še ni nikjer tega rekla, da v velikih svojih dnarnih zadregah misli po cerkvenem premoženju seči. Le belgiški časnik „Indep. Belge“ je črnil o tem, da vlada avstrijska namerava na cerkveno premoženje ali na tako imenovano premoženje „mrtve roke“ dnarja za-se na pòsodo vzeti, in v tem hipu so časniki vzeli to

reč v svoj pretres. Nekteri — pa celó malo je bilo takih kakor so „Presse“ in nje tovaršice — so zagovarjali bolj kakor odbijali tako posojilo, večina drugih pa se ostro ustavlja takemu početju. Čujmo s kratko besedo, kaj „Ost und West“ — naš nemški časnik o tem v obširnih pretresih piše:

Država — pravi — ktera po svojih civilnih in kazenskih postavah lastnino vsakega človeka varuje, mora ravno tako varovati premoženje vsake skupščine, združbe duhovne ali svetne (korporacije). To velja tudi od cerkvenega premoženja. Cerkev si je nekdej pridobila premoženja in si ga pridobiva še dan današnji; al kar ima, to je njeno, če je sèm ter tjà tudi več kakor potrebuje. Naj je premoženje malo ali veliko, to je vse eno, da je le lastnina pravična. Če bi na to šlo, da bi se vlade smele povlastevati premoženja, kjer ga je velik kup, bi smele si ravno tako polastiti premoženja bogatinov, od katerih je znano, da imajo veliko več kakor potrebujejo. Pravica meri lastnino z enim vatlom, naj premoženje je cerkveno ali kakega drugega lastnika. Bog obvaruj, da bi obveljalo, kadaj kar je prav v satanovem duhu Francoz Proudhon rekel, da „premoženje je tatvina“. — Brez dovoljenja cerkve same tedaj nobena vlada nikakor nima pravice se polastiti cerkvenega premoženja; ako bi to storila, bilo bi to roparstvo, česar se konservativna vlada avstrijska celó vkričiti ne more. Ako bi pa cerkev v tako razposojenje dovolila, bilo bi to se vé da vse kaj drugega.

Pravica tedaj pred vsem govori zoper to. Drugo pa je, da bi ne bilo politično (pametno), kaj takega storiti, zakaj strašen hrup bi se vzdignil povsod, kterege nasledniki bili bi sila nevarni. In tretjič: vse to bi ne dalo državi zdatne pomoči, in vendar bi bila dežela za toliko revniša, za kolikor bi privatno premoženje na kant prišlo. Prodano ali zagotovljeno je blago kmali, — al ko je gospodar vse zapravil, s čim se more spet na noge spraviti?

Od nobene poštene in pravične vlade ni tedaj kaj takega pričakovati; francozka vlada je sicer leta 1789 cerkvi vse njeno premoženje vzela, žlahni gospòdi pa večidel, in duhovne je potem iz državne kase plačevala; al to je bilo početje velike prekucije, morebiti početje strašne sile, in noben zgodovinar se še ni predrznil, da bi ga bil zagovarjal kot početje pravično.

Tako mislijo tudi „Novice“.

Ozir po evropskih narodih.

(Dalje.)

III. Pleme grško-latinsko.

Narodi tega korena spadajo z Arnavti ali Arbanasi k traški rodovini, ter so večidel po južni Evropi razširjeni.

Ti so:

Grki (Greki), preddedje sedanjih Grkov (1½ milij.), katerih novogrški jezik se toliko od starogrškega klasičnega loči, kolikor novočeski od staroslavenskega.

Koliko milijonov je nekdej grški stari jezik za svoj materni jezik imelo, se zdaj natanko in gotovo povedati ne more; toliko pa je resnica, da je ta krasni jezik sam iz sebe se razsnoval (razcvetel), ter tako čist (pristen) in nepokvarjen ostal, kakor je to današnjega dne samo slovanškemu jeziku mogoče. Literatura (slovstvo) Grkov pa je do take stopnje dognanosti in popolnosti prišla bila, da so od tistega časa Grki učeniki vsem drugim narodom bili, in za tega voljo bo njih slava, akoravno jezik odmrje, večno živela.

2) Rimljani (ali Latinci); ta narod je tudi že odmril; njegovi (latinski) jezik se je po celem starem znanem svetu po mestih glasil in literatura latinska je tudi neumrjočo slavo dosegla.

Oba ta jezika, grški in latinski, se imenujeta učena

jezika, nekaj zato, ker je naša učenost v njih prve početke našla, nekaj pa, ker se ju učeni med seboj nekoliko še dandanašnji poslužujejo.

Iz latinskega govorjenja so postali v poznejših dobah s mešanjem vsakterih družih novi jeziki, ki jih sploh romanske ali vlaške imenujemo.

V teh svojih hčerkah je pokazala latinska beseda svojo znotranjo moč, v kateri je clo svojo učiteljico, grško namreč, presegla; zakaj grški jezik v nobenem narečji, latinski pa v neštevilnih živih in nikdar živeti ne neha.

Narodi romanskega jezika so:

3) Italijani, prav pa Vlahi (Lahi) imenovani, sedanji prebivavci v Italiji (na Laškem); število njih znaša do 26 milijonov; Lahi so v mnogo narečij razdeljeni, med katerimi najčistejši toskansko je pismenski jezik ter je največje popolnost v pesmih, na gledišču in spevih doseglo. Beseda Vlah po korenini pomeni Celt ali Gal, zdaj pa sploh pomeni, kar Roman, to je, zmešanina latinskega s kakim ptujim jezikom. Tako imenujejo Slovani Valahe podonavske Rumune in Morlake, Vlahe v Dalmaciji.

4) Francozi (38 milijonov) po Francozskem, južnih krajih Belgije in zahodni strani Švajce razširjeni, kjer z njimi sosedni narodi germanskega rodu se ravno tako zavoljo jezika in narodnosti poganjajo, kakor zahodni Slovani z Nemci. Francozki jezik je diplomatski in v njem se omikani ljudje po mnogih deželah razgovarjajo, akoravno ni, kakor kdo misli, že sam na sebi znamenje in neobhodna potreba omikanosti, — zakaj vsak narod zamore v svojem lastnem jeziku omikan biti.

5) Španjolci in Portugaljci, ki prebivajo na pirenjskem polotoku in ki so svoj jezik tudi po Ameriki, po celi Braziliji in nekoliko tudi v Indiji razširili.

6) Angličani (Angleži) se smejo po sedanjem govorjenju bolj romanskemu, po korenini pa germanskemu plemenu prištevati, kjer bomo tudi o njih govorili.

Zvunaj teh velikih in gospodarskih romanskih narodov zaslužijo, da jih tukaj omenimo, tudi manjši narodi, ki jezik govorijo, kateri je iz latinskega in nekoliko tudi iz slovanskega jezika izviral. Ti so:

7) Furlanci v mestu Gorici, v Vidmu in v tistih krajih med Gorotanom in beneškimi Taljanci.

8) Valahi ali, kakor sami sebi pravijo, Rumuni, na številu blizo 8 milijonov, katerih je ena tretinka pod avstrijsko vlado in sicer v Sedmograškem (Erdelju) in na Ogerskem; večidel pa jih je v Valahiji in v Multanijah (Moldavi), nekoliko tudi po grško-slovanskih deželah (v Traciji in Makedoniji), tako, da samo proti večeru Madžare za sosedo imajo, drugod so pa povsod od Slovanov obdani in Ruse od Hrov ločijo. Valaški narod kaže, da so že za rimskih časov v podonavskih deželah Slovani prebivali, ko so jeli Rimljani tje zahajati in tako s traškimi Geti in Slovani v sedanji rumunski narod se zedinili in premenili. (Konec sledi.)

Lepoznansko polje.

Čez trideset let.

(Konec).

Prebravši to pismo polijejo gospodično Marjeto bridke solze; zakaj še le zdaj je živo spoznala, kakošno odbila je srce. Ko se nekoliko upokoji, napiše vsa skésana odgovor poln miline. Ko pismo končá, stopi pred zrcalo, pa kako se prepláši, vidši, koliko premene doneslo ji je trideset let. Živo je spoznala, koliki razloček je sedaj med njo in ono gizdavo gospodično Marjeto, ki je s toliko trmo ostajala zvesta svojemu sklepu, da ne bo vzela v zakon nikogar, ktereга goreče ne ljubi. Al sedaj bilo je vse drugač; zato je bila tako hitro pripravljena na odgovor. Upanje jo iznova nekako oživí ter prebudí k novemu življenju; dozdeva se

ji, da trganje po nogi je odjenjalo in putika jo mahoma zapustila. Pričela se je sukati okoli svojih omar, ogledovati zdavnej že v nemar puščene oprave, skrbno si je spletala svoje že sive in redke lase ter prikriovala jih pod čisto belo zavijačo. Sluga za slugom drčal je v mesto in po štacunah; mojškne in krojači sedeli so za mizami, urno šivaje; tige niso se ohladile in služabnice, vse zaspane, bile so podnevi in ponoči na nogah. Skrbela je gospodična Marjeta tudi za dozdej zapuščeni grad; dala je staviti nove šipe v okna, popraviti strehe in pobeliti zidove. Al nove obleke niso bile v stanu zakriti starih kostí, ne apno pobeliti večletnih marog. Gospodična Marjeta bila in ostala je vsahneta cvetica in grad Lipovski prava pustota. Brala je vsaki dan pismo Ivanovo; potem je poskušala nove oblačila, pregledovala in hodila okoli hiše, zapovedovala, da se imajo omiti vsaki tretji dan tla, vsaki drugi dan čisto zbrisati okna, vsaki dan posipati s peskom dvorišče in pometat dolgo zanemarjene in s travo zaraščene poti na vrtu. Ko pa se je mračilo, sedela je nacifrana Marjeta pri oknu, gledala na polomljene dvorne vrata, slušala šumljenje lip ter čakala Ivana.

Ozrimo se tudi nekoliko na njegovo dosedanje življenje.

Ivan, dobivši pred trideset leti od rajne gospé grajškinje odgovor v Krakovo, napotil se je v Italijo. Poln žalosti in obupa zapisal se je v vojnike, kjer je, iskaje največje nevarnosti napeljeval čete proti neprijatlu pri naskokih na trdnjave; al namesto smrti, katero je iskal, dosegel je le slavo ter zlate rede in svetinje. Iz Italije šel je na Nemško, od tam na Španijolsko. Pri tolikih ranah, ki jih je dobil, bil je res čudež, da ni padel poleg Saragose in da je pete odnesel pri Lipnici. Nadvojvoda ljubil ga je, kakor je ljubil vse stare vojnike, ki so umeli in hitro ter srčno izvrševali njegove povelja.

Leta 1826 bil je Ivan majór v 4. polku topništva. Al starost oglasila se je in opominjevale so ga rane. V zimi tistega leta hudo zbolí; srečno je sicer smrtno bolezen prestopal, al mogel je prositi za odpust. Prijazni vojskovodja dá mu brž penzijo, priporoči ga za novo poslavljenje ter vladi predloži, naj ga imenuje nadzornika cesarskih gojzdov. Tako dospel je Ivan zadovoljen v svojo novo domačijo. Najdel je ondi pripravno in lepo poslopje za stanovanje, le malo oddaljeno od majhne vasi, v kateri so edino le gojzdnarji prebivali. Pred njegovim poslopjem bil je velik dvor, ki so ga mejile ogromne stare lipe. Ko je tako pred seboj vidil zagotovljeno si prihodnost, in ker mu je njegov poklic, ktereга se je urno privadil, puščal mnogo prostega časa, pričel je čutiti svojo samoto. Tako zapuščen in nevesel sedel je nekega večera v vrtni lopi. Nenadoma spomnijo ga šumi-joče lipe živahno onega časa, ko se je ločil od košate gospodične Marjete, katero je ljubil z vso srčnostjo prve ljubezni. Obraz njeni živo se je pokazoval pred njegovimi očmi, — solzica mu porosí dolge sive brke. Vstane, podá se v sobo in napiše našim bravcom znani list do gospodične Marjete. Čez mesec dni dobil je odgovor. Koj drugi dan napotil se je v Varšavo, ondi dobil je pri svoji gospóski dovoljenje za ženitev in urno odpravi se naprej v Vladimir.

Ko se je približeval mestom in vasém, ki so mu bile dobro znane, čudne čutila stiskale so mu dušo. Vse se mu je zdelo, da je postarano, razpadeno. Prvikrat pričel je zdaj premišljevati, kako silne premembe nanaša preték tridesetih let in nehotoma je prepadel. Kolikor bliže bil je koncu potovanja, tem bolj so ga strašile nemile slike, toliko hujše mu je tolklo srce. Ni bilo več delječ do namenjenega kraja. Zdaj zapové kočijažu, naj počasi vozi. Ko zagleda vas Lipovo in njene zapuščine, napol zrušene bajtice, zanemarjene vrte, od plotov samo stebre še po zemlji ležeče, — in grad rajne gospé, nekdej izgled najlepšega reda in skrbnega gospodarstva, zdaj pa — vse razpadeno in zaraščeno: ga prešine strah; popade vajete, ustavi konje in pustivši voz s kočijažem vred pred vasjo gré sam v Lipovo. Bilo je še zgodaj v jutro, nikogar toraj ni srečal,

To je zbudilo slovenske sinove,
Gledat prihajajo jasniše dneve,
Petje še lepše na novo doni:
Don se visoko do neba dviguje,
In po širokem na zemlji se čuje,
Srca povzdiga in sladko meči! —
Pevce buditelj strmécim se skrrije:
Žar prerojenja pa vedno še síje! —

* * *

Take slovenskega Orfeja strune
Čuda so delale. — Sladko presune,
Društvo preslavno! nam srca ta glas.
Pevca buditelja vredno častimo,
V logu domačem se zdaj veselimo.
Dokler nastopi še lepši nam čas!
Vodnik! za god ti zdaj kličemo slavo,
Tebi, ki pot si pokazal nam pravo!

Ozir po evropskih narodih.

(Konec).

IV. Germansko pleme.

Razširjeno na zahodu zraven slovanskega prebiva pleme germansko od nekdanj v Evropi, in se razdeli na tri glavne veje, ktere so:

1) Nemci (okoli 40 milij.) z neštevilnimi narečji in podnarečji, ki se močno ločijo od pismenskega in so med seboj dosti menj podobni kakor slovanske narečja. Prebivajo sploh v srednji Evropi. Sèm se štejejo stari Goti in Alemani (ki so že odmrli), Švabi, gornji in doljni Nemci. Holandčani in Frisi imajo posebno narečje.

Veliki del teh Nemcov je slovanskega izvira in je bil že od časa Karola Vélikega in Henrika Leva do sedanje dóbe malo po malo ponemčen. Tako se je zgodilo s Pomorjanci in z vsemi deželami na izhodnjem bregu Labe in Zale, kakor so: Branibore (Brandenburg), celo Šlezko in celó tudi Kraljevec (Königsberg); zadnjič prebivavci sedanjega kraljestva Saksonskega, od početka Vendo-Srbi Mišenski; v njih ustih je nemščina tako prijeten glas dosegla, da je bila za pismenski jezik vzeta, kakor to sam Adelung odkrije. — Še dozdej se je ohranil v teh ponemčenih deželah spomin slovanskih prededov v rodovinskih in mestnih imenih, kakor jih tam sosebno plemstvo ima, in pa poglobitve mesta p. r. Berlin, Draždane, Lipsko, Mišen (Meissen), Vratislav, Devin (Magdeburg), Vojmir (Weimar), Rostok, Koštrin, Sverin, Strelice itd.

Tako si je nemški živelj (element) tudi na Českem in Moravskem, sosebno po 30letni vojski mnogo krajev pridobil, in zapadnim Slovanom, ki, bi rekel, na polotoku slovanskem živé, z veliko nevarnostjo pretil.

V splošnem zaplavanji zahodnjih slovanskih deželá po Nemcih se je še dozdej ohranil mali otok Vendo-Srbov v obeh Lužicah, v gornji in doljni, kakor je že rečeno bilo.

2) Skandinavci, to je, severni Germani (okoli 6 milij.); razdelijo se na več vej, kakor so Staro-Normani, kterih ostanki se na otoku Izlandi nahajajo, Danci, Norveščani in Švedci, med kterimi ima vsak narod lastni pismenski jezik.

3) Angličani. Ti se sicer po izviru germanskemu plemenu prištevati morejo, po sedanjem jeziku pa bolj k romanskim narodom spadajo; angleški jezik je namreč mešanina staro-germanskega in romanskega življa od 12. stoletja sèm.

Okoli 24 milijonov ljudi v Véliki Britaniji imajo angleški jezik za materni jezik. Zraven tega pa gospoduje v zamorskih deželah, sosebno v severni Ameriki. Angleški jezik ima veliko literaturo.

V. Arnauti.

Arnauti, Albanesi ali Arbanasi (ali, kakor se sami imenujejo Škipetarji) so nasledniki divjih Trakov in Makedoncov. Število njih je okoli 2 milij., prebivajo na balkanskem polostrovu med Iliri in Grki.

VI. Kelti.

Stari Kelti ali Gali so bili od drugih, sosebno od germanskih narodov do najzadnjih koncov zahodne Evrope pritisnjeni, kjer so se še njih ostanki obdržali, kakor so v Bretaniji (Brejzari) v Valesu (Kimri), na Irskem in Skotskem (Kaledonci).

VII. Baski.

Prestari prebivavci v Pirenejih, kterih mali ostanek do 1/2 milijona znaša. Njih čudni jezik (eskuar) se toliko od drugih evropskih loči, da so v njem nekteri neko podobnost z ameriškimi jeziki iskali.

VIII. Turkomani.

Turkomani ali Tatari, dasiravno narod azijski, se mora vendar omeniti, ker v zahodni Evropi prebiva sosebno med slovanskimi narodi. Vendar se mora opomniti, da niso vsi mahomedanski stanovavci v Evropi turške kervi, ampak samo poturčeni Slovani, Grki itd., ki se pa ko Turki obnašajo.

IX. Pleme Čudsko.

Čudsko pleme, tudi imenovano finsko, uralsko ali severno, je imelo nekdanj sploh ime: Skiti, in šteje okoli 7 milijonov duš. Veči del jih prebiva na severnih pokrajinah, in sicer Lopari ali Laponci, Čuhonci ali Fini in Estonci pod rusko vlado.

Druga polovica uralskega plemena so Madžari, edini narod med Severanci, ki se je proti jugu podal in ko otok med večidel slovanskimi narodi stoji. Madžarov se šteje okoli 4 milijone, ki sploh pod avstrijsko vlado na Ogerskem in v Erdelju živijo. Dosti jih je med Madžari, ki se za Madžare prodavajo, akoravno so slovanske ali pa nemške rodovine, in se ne sramujejo celó imena premenjavati.

Dopisi.

Iz Hrvaškega 4. sveč. Ljube „Novice!“ Tudi Hrvatje Vas radi, prav radi berejo; o vsakem sestavku iz Hrvaškega pa še posebno njih srce zaigra. Bo jim tedaj tudi prav po volji, nekaj iz Hrvaških Brekvojljanov slišati. Svojim nehrvaškim čitateljem pa še poprej povejte, da so Brekvojljani štiri ure pod Zagrebom, če se gré peš; al z vozom se prav lahko pride v dveh urah. Ribenčanji in vsi, kolikor jih hodečih v hrvaške hrastove hoste, ima toporišče za palico, pa dobro znajo, kje da so Brekvojljani. Dobro vino, ktero tukaj srkajo, jim obdrži spomin na Brekvojljane. Vinski trgovci iz krajske dežele so že večkrat tukaj dobro kupčijo napravili. Sladko vince iz fare sv. Breka, iz Božjakovine, iz sv. Martinske in drugih tukajšnih bližnjih vinskih goric še nobenemu Krajncu možganov ni zmešalo, ako ga ni preveč v grlo vlival; ni tedaj samo sladko, ampak je tudi prav močno brekvojljansko vino. Letos ravno še ni bilo tukaj toliko vinskih trgovcev, kolikor druge leta; ni tudi letoš trta tukaj obrodila; al kolikor je letos manj memo lani trta dala — je pa toliko bolja kapljica. Vinskih tatov je pa letos tukaj že dovolj bilo; vendar gosposkih hramov tatje še niso odprli; v teh hramih v velicih sodih zaprti vinski duhovje čakajo kranjskih vinskih barantačev; v Božjakovini, v Dvoršču, v grofovskih kletih je še dovolj dobrega vina na prodaj. 8 do 11 gradov močno vino se dobí po 8 do 10 forintov vedro dobre hrvaške mere. V Kašini, dve uri od Brekvojljanov, ima na prodaj gosp. župnik (fajmošter) 1200 veder vina, svitlega kakor cekin, rudečega kakor kri, pa tudi črnega kakor oglje. Kalnički župnik ima pa samo goršine 800 veder. More se tedaj pri omenjenih gospodih dobro blago kupiti, pa se more tudi vsaki pošten Kranjec zastonj ga napiti ne samo pri vseh hrvaških grajskih, posebno pa pri gosp. fajmoštrih. Hrvatje so sploh vsi gostoljubni, posebno pa fajmoštri, ali, kakor jim tukaj pravijo, plebanuši,